

KS. DARIUSZ LIPIEC

KATOLICKI UNIWERSYTET LUBELSKI JANA PAWŁA II, LUBLIN

DLIPIEC@KUL.PL

ORCID: 0000-0002-8890-2062

FORMACJA APOSTOLSKA LIDERÓW ŚWIECKICH

DOI: <http://dx.doi.org/10.12775/TiCz.2022.003>

Streszczenie. Określenie liderzy świeccy w niniejszym artykule oznacza te osoby spośród laikatu, które stoją na czele grup religijnych lub kierują dziedzinami apostołstwa powierzonymi im przez duszpasterzy. Formacja apostołska tych osób obejmuje działania zmierzające do ukształtowania w nich postaw i umiejętności koniecznych do przewodzenia zespołami ludzkimi. Związana jest ona ściśle z innymi wymiarami formacji chrześcijańskiej: ludzkim, duchowym i intelektualnym. Powinny być one kształtowane łącznie ze względu na owocność ich posługi oraz ze względu na ich dobro, którym jest realizacja powołania chrześcijańskiego. W ramach formacji apostołskiej, biorąc pod uwagę nauki o zarządzaniu, kładzie się akcent na postawę liderów świeckich zarówno wobec realizowanych celów, jak i budowanie wspólnoty religijnej oraz dobro jej członków. Konieczne jest, aby liderzy ci byli do swojej pracy odpowiednio przygotowani. Najlepsze przygotowanie mogą oni otrzymać podczas studiów akademickich z teologii, lecz gdy jest to niemożliwe, trzeba organizować dla nich kursy i szkolenia. Podstawowym miejscem ich organizacji jest diecezja.

Słowa kluczowe: lider świecki, laikat, apostołstwo, formacja apostołska, formacja chrześcijańska.

Abstract. The Apostolic Formation of Secular Leaders. The term “secular leaders” as used in this article refers to those people among the laity who lead religious groups or manage the areas of apostolate entrusted to them by their priests. The apostolic formation of these people encompasses various efforts which aim at their own development in terms of the attitudes and skills necessary to lead groups of people. It is closely connected

with other dimensions of the Christian formation: human, spiritual and intellectual. The candidates should undergo a process of formation in all these dimensions combined in order to be effective in their service and succeed in following their Christian vocation. Taking into account the tenets of management science, apostolic formation mainly consists in shaping the attitudes of the secular leaders in terms of both the achievement of the goals being pursued and the establishment of a religious community for the good of its members. It is vital that the leaders are properly prepared for their roles, and the best possible preparation can be acquired during university studies in theology. When this is not possible, however, the prospective leaders should have the opportunity to participate in special courses and workshops. Such courses should be organized by their dioceses.

Keywords: secular leader, laity, apostolate, apostolic formation, Christian formation.

Dowartościowanie podmiotowej roli katolików świeckich w Kościele wiąże się z koniecznością przygotowania ich do zadań, jakie aktualnie podejmują i będą podejmować w przyszłości. Doświadczenie duszpasterskie wskazuje, że odpowiedniej formacji wymaga nie tylko ogół laikatu, lecz także liderzy angażujący się w życie Kościołów lokalnych oraz przewodzący grupom wierzących. W niniejszym artykule termin „lider” jest równoważny pojęciu „przywódcy”. Liderzy są to więc „osoby, które potrafią oddziaływać na zachowania innych bez potrzeby uciekania się użycia siły; osoby akceptowane przez innych w roli przywódców”¹. Pojęcie lidera odnosi się do kierujących grupami religijnymi działającymi na terenie parafii i diecezji, funkcjonującymi w ramach zrzeczeń religijnych lub samodzielnie.

Jako proces przywództwo „jest to wykorzystanie niepolegającego na przymusie wpływu do kształtowania celów grupy lub organizacji, motywowania zachowań nastawionych na osiągnięcie tych celów oraz pomagania w ustaleniu kultury grupy lub organizacji”². O byciu liderem można mówić także w wymiarze podmiotowym. Wówczas przywództwem określa się właściwość osoby, będącą zbiorem przypisywanych jej cech, dzięki którym postrzegana jest jako lider³. W badaniach nad przywództwem

¹ R. W. Griffin, *Podstawy zarządzania organizacjami*, przekł. M. Rusiński (Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN, 2004), 554.

² Ibidem.

³ Por. ibidem.

wskazano na wiele cech wrodzonych i nabytych, pozwalających na postrzeganie człowieka jako lidera.

Przygotowanie liderów świeckich do apostołstwa jest procesem wielowymiarowym. Sobór Watykański II naucza, że „takiego przygotowania domaga się nie tylko potrzeba stałego duchowego i doktrynalnego postępu człowieka świeckiego, ale także przeróżne okoliczności spraw, osób i zajęć, do których dostosować się musi jego działalność. [...] Oprócz zwyczajnej formacji wspólnej ogółowi chrześcijan liczne formy apostołatu wymagają także przygotowania specyficznego i szczególnego ze względu na różność osób i warunków”⁴. Ważnym wymiarem formacji chrześcijańskiej liderów świeckich jest formacja apostołska. Związana jest ona z kształtowaniem postaw i umiejętności potrzebnych do pracy we wspólnotach kościelnych. Formacja apostołska jest ważna również w kontekście synodalności, którą papież Franciszek przedłożył jako przedmiot refleksji teologicznej i wyzwanie dla działalności pastoralnej.

1. FORMACJA APOSTOŁSKA LIDERÓW NA TLE FORMACJI CHRZEŚCIJAŃSKIEJ LAIKATU

Formacja apostołska liderów świeckich, chociaż ukierunkowana jest przede wszystkim na kształtowanie umiejętności, jest ściśle powiązana z innymi jej wymiarami. Wpływa ona na nie w taki sposób, że każdy z nich, zachowując swoją specyfikę, nabiera jednocześnie „charakteru apostołskiego”. Każdy z wymiarów formacji jest sprofilowany na apostołstwo⁵.

Formacja ludzka zmierza do ukształtowania dojrzałej osobowości. Dojrzałość wiąże się z otwartością na świat, umiejętnością oceny wydarzeń i ludzi oraz budowaniem relacji międzyosobowych⁶. Z punktu wi-

⁴ Sobór Watykański II, „Dekret o apostołstwie świeckich *Apostolicam actuositatem*,” w *Sobór Watykański II. Konstytucje, dekrety, deklaracje. Tekst polski, nowe tłumaczenie* (Poznań: Pallottinum, 2002), nr 28.

⁵ Zob. Franciszek, *Posynodalna adhortacja apostołska Christus vivit. Do młodych i całego Ludu Bożego* (Kraków: Wydawnictwo M, 2019), nr 168–174

⁶ M. Fiałkowski, *Formacja chrześcijańska katolików świeckich w świetle nauczania Kościoła współczesnego. Studium teologiczno-pastoralne* (Lublin: Wydawnictwo KUL, 2010), 251.

dzenia nauk o zarządzaniu liderom potrzebne są określone cechy, których posiadanie warunkuje bycie przywódcą lub przynajmniej w wydatnym stopniu ułatwia bycie nim. Spośród cech charakteru wyróżnia się ambicję i energię, przejawiające się w determinacji i konsekwencji. Potrzebna jest także wiara w siebie, stabilność emocjonalna oraz odporność na stres i przeciwności⁷. W naukach o zarządzaniu zwraca się uwagę także na sferę moralną liderów i wskazuje się na konieczność posiadania takich cech, jak: uczciwość, stanowczość, sprawiedliwość, serdeczność i pokora⁸. Są one niezbędne do rozwoju relacji z innymi i kierowania podwładnymi. Postrzegane są jako podstawa autorytetu lidera, który powinien być naturalny, a nie wymuszony⁹. Ta cecha autorytetu jest szczególnie ważna w przypadku liderów religijnych, których zadaniem jest przekonać i pociągnąć innych ku Bogu i Kościołowi¹⁰.

Formacja apostołska pozostaje w ścisłym związku z formacją duchową. Ten wymiar formacji chrześcijańskiej dotyczy kształtowania relacji z Bogiem i ma dwojaki aspekt: indywidualny i wspólnotowy¹¹. W aspekcie indywidualnym chodzi o pogłębianie osobistych więzi z Bogiem, a w aspekcie wspólnotowym o przygotowanie lidera do bycia nauczycielem wiary. W naukach o zarządzaniu wskazuje się na pewien rodzaj „ponadprzeciętności” liderów, która wynika z posiadania cech, kwalifikacji i zachowań na wyższym poziomie niż pozostali członkowie grupy. Zwraca się uwagę, że religijność jest cechą wrodzoną człowieka, jednak głębokość przekonań religijnych, częstotliwość sprawowania praktyk, zaangażowanie

⁷ G. C. Avery, *Przywództwo w organizacji. Paradygmaty i studia przypadków*, tł. G. Dąbkowski (Warszawa: Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne, 2009), 97.

⁸ *Przywództwo według Johna Adaira*, red. N. Thomas, przeł. M. Lany (Kraków; Warszawa: Oficyna a Wolters Kluwer bussines, 2009), 14–15.

⁹ Por. M. Baczewska-Ciupak, *Przywództwo organizacyjne w kontekście aksjologicznych i moralnych wyzwań przyszłości* (Lublin: Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, 2013), 143–154.

¹⁰ Zob. Franciszek, *Adhortacja apostołska Evangelii gaudium o głoszeniu Ewangelii w dzisiejszym świecie*. (Kraków: Wydawnictwo M, 2013), nr 40–45.

¹¹ Por. W. Przygoda, „Pneumatologiczne fundamenty wiary chrześcijańskiej” w *Duszpasterstwo wobec kryzysu wiary*, red. W. Przygoda, K. Świąt (Lublin: Wydawnictwo KUL, 2013), 172–176.

zowanie w życie wspólnoty i stosowanie się do zasad religijnych w życiu codziennym są w znacznym stopniu uzależnione od formacji¹².

Formacja duchowa w wymiarze wspólnotowym zmierza do ukształtowania liderów jako nauczycieli modlitwy i animatorów życia sakramentalnego. Ich przykład i wskazania są bliższe innym dzięki świeckiemu stylowi i okolicznościom życia. Dążenie do świętości ma w ocenie wielu chrześcijan walor świadectwa, a dla osób dystansujących się lub niewierzących może być motywem do podejmowania wysiłków w celu samodoskonalenia¹³.

Formacja pastoralna liderów świeckich związana jest ściśle z formacją intelektualną. Sobór Watykański II wskazuje na trzy zasadnicze dziedziny wiedzy konieczne do działalności apostołskiej: nauki teologiczne, społeczne i humanistyczne¹⁴. Świeckim liderom Sobór poleca zwłaszcza zgłębianie eklezjologii, aby mogli zrozumieć posłannictwo Kościoła, a w jego ramach własne powołanie i posłannictwo¹⁵.

Studium nauk humanistycznych jest konieczne dla zrozumienia współczesnego człowieka. Działalność apostołska liderów świeckich jest adresowana do konkretnych ludzi i ich grup, dlatego powinni oni rozumieć ich specyfikę. Ważne jest również, aby liderzy rozumieli relacje między teologiczną koncepcją człowieka a współczesnymi prądami humanistycznymi. Studium nauk społecznych jest natomiast ważne dla zrozumienia kontekstu, w jakim żyją współcześni ludzie oraz wpływów, jakim podlegają. Potrzeba, aby liderzy świeccy rozumieli współczesne przemiany społeczne, a także ich źródła i mechanizmy, jakie nimi kierują¹⁶.

Z punktu widzenia nauk o zarządzaniu potrzeba jest, aby liderzy świeccy znali teorie dotyczące przywództwa i potrafili je stosować w dzia-

¹² Por. T. Oleksyn, „Przywództwo chrześcijańskie. Istota, specyfika, wyzwania dla świeckich,” w: *Zarządzanie, przywództwo a duchowość*, red. R. Kołodziej (Kraków: Tyniec Wydawnictwo Benedyktynów, 2019), 79–83.

¹³ Zob. Franciszek, *Adhortacja apostołska Gaudete et exsultate o powołaniu do świętości w świecie współczesnym* (Kraków: Wydawnictwo M, 2018), nr 147–157.

¹⁴ Sobór Watykański II, „Dekret o apostołstwie świeckich *Apostolicam actuositatem*”, nr 30.

¹⁵ *Ibidem*, nr 29.

¹⁶ Por. K. Świąś, „Aktualne uwarunkowania nowej ewangelizacji w Polsce,” w *Polskie drogi nowej ewangelizacji*, red. K. Świąś, D. Lipiec (Lublin: Wydawnictwo KUL, 2014), 25–27.

łałości apostołskiej. Chodzi tu o umiejętność nawiązywania i prowadzenia relacji z ludźmi oraz prowadzenia małych i dużych grup wierzących. Nie chodzi tu natomiast o wiedzę i umiejętności dotyczącą technik i metod manipulacji. Apostolstwo zakłada uczciwość i transparentność, ponieważ dotyczy proklamowania słowa Bożego i budowania cywilizacji miłości.

2. KSZTAŁTOWANIE POSTAW I ZACHOWAŃ LIDERÓW

W naukach o zarządzaniu wskazuje się na dwie zasadnicze orientacje liderów. Mogą one być skoncentrowane na zadaniach oraz na pracownikach. Liderzy zorientowani zadaniowo skupiają się przede wszystkim na realizacji celów i działalności, która do nich prowadzi. Z kolei liderzy zorientowani na pracownikach kładą nacisk na budowanie zespołów roboczych i dbają o satysfakcję ludzi je tworzących¹⁷. Formacja liderów świeckich obejmuje kształtowanie ich postaw wobec celów i zadań, oraz zespołów i osób, które je stanowią.

Lider jest tą osobą w zespole, która ma wizję tego, co realizuje. Świeccy liderzy mają cechy przywódców transformacyjnych i charyzmatycznych oraz przywódców organizacji uczącej się. Cechy charakterystyczne dla tych pierwszych wynikają z faktu, że przewodzą oni grupom, które często sami tworzą lub współtworzą, albo w znacznym stopniu przekształcają. Charakterystyczne cechy dla przywódców organizacji uczącej się związane są z tym, że działalność liderów świeckich odbywa się na gruncie Kościoła, którego kultura organizacyjna jest już ugruntowana. Liderzy ci są więc w znacznej mierze kultywującymi tę kulturę, zaś ich działalność wpisuje się w tradycję religijną i stanowi jej przedłużenie. Posiadanie i rozwijanie wizji przez lidera świeckiego jest warunkiem jego skutecznej działalności. Wizja umożliwia rozwój zespołu, którym kieruje, a przez to przyczynia się do rozwoju większej społeczności, w której grupa ta funkcjonuje¹⁸. W perspektywie eklezjologicznej oznacza to, że świeccy liderzy powinni mieć jasną wizję grupy lub zrzeczenia, któremu

¹⁷ Por. R. W. Griffin, *Podstawy zarządzania organizacjami*, 562.

¹⁸ R. Mrówka, *Przywództwo w organizacjach. Analiza najlepszych praktyk* (Warszawa: Oficyna Wolters Kluwer Polska, 2010), 42–43.

przewodzą, a także wizję Kościoła, którego są one częścią. W ramach formacji powinni oni pogłębiać systematycznie swoją wiedzę eklezjologiczną i wiadomości z zakresu organizacji duszpasterstwa oraz kształtować postawy wobec wspólnot kierowanych przez nich i Kościoła jako miejsca ich rozwoju. Kształtowanie wizji działalności przez liderów ma zarówno charakter uniwersalny, jak i osobisty.

Z wizją zrzeczenia lub grupy i Kościoła wiążą się wartości, jakie się na nią składają. Wokół nich gromadzą się wierzący i przyciągają one zainteresowanie dystansujących się od Kościoła. Mają one charakter uniwersalny, ponieważ wynikają z Objawienia Bożego. Są one uznawane za własne przez wierzących i wpływają na ich życie indywidualne, a także na gromadzenie się we wspólnotę oraz sposób jej budowania. Dzięki wartościom zrzeczenia mogą być częściami większej wspólnoty, jaką jest Kościół lokalny i powszechny.

W ramach formacji liderzy świeccy mają za zadanie doskonalenie umiejętności gromadzenia innych wokół wartości. Związane jest z nią nabywanie umiejętności świadczenia o wartościach i przekonywania innych. Liderzy powinni potrafić prezentować je w sposób przejrzysty i logiczny. Ważna jest także umiejętność ukazania systemu, w jaki się one składają, w sposób jasny i dostosowany do możliwości poznawczych ludzi zainteresowanych. Lider świecki powinien wypracować własny, oryginalny sposób wypowiedzi, będący jego znakiem rozpoznawczym, dzięki któremu jego przesłanie trafia do słuchaczy¹⁹.

Liderzy świeccy stoją wobec konieczności przekonania innych do własnej wizji i przyciągnięcia do swoich wartości. W tym celu starają się integrować wartości innych z własnymi wartościami, tak aby stały się one wspólnymi. Swojej wizji Kościoła i poszczególnych jego zrzeczeń nie mogą oni jednak w jakikolwiek sposób narzucać, natomiast – odwołując się do wartości i ideałów – mogą zgromadzić wokół siebie ludzi podobnie myślących. Z tego powodu jako ważną należy uznać umiejętność „poruszania serc”. W celu zachęcenia innych do pójścia za swoją wizją lider powinien sprawić, by „poczuł” oni i przekonali się, że jego wizja obejmuje ich dążenia i oczekiwania. Wyjaśnianie tego w sposób obrazowy sprzyja

¹⁹ J. M. Kouzes, B. Z. Posner, *Przywództwo i jego wyzwania*, przekł. A. E. Chudzio (Kraków: Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego 2010), s. 47–49.

zapadaniu w pamięć i przywoływaniu wizji w kluczowych momentach realizacji celów²⁰.

Drugim kierunkiem działań liderów jest orientacja na zespół. Jest ona uważana za ważną, ponieważ zadowolenie jego członków jest warunkiem realizacji celów zespołu. Liderzy świeccy powinni dbać o zespoły, którym przewodzą i ich członków, tak aby ci, czując się w nich dobrze, utożsamiali się z celami i byli gotowi do zaangażowania się w ich realizację.

Podstawową umiejętnością, którą liderzy świeccy powinni nabyć w procesie formacji jest tworzenie atmosfery zaufania. Zasada się ona na zdolności zaufania innym. Zaufanie okazywane członkom grupy przez lidera sprawia, że stają się oni otwarci w wyrażaniu własnego zdania i emocji, co skutkuje tworzeniem atmosfery szczerości. Wyrażając swoje myśli, członkowie grupy lepiej rozumieją własne potrzeby i problemy współpracowników, co skutkuje lepszym rozumieniem celów grupy. Szczerość i otwartość sprzyjają także kreatywności członków grupy²¹. Jest to ważne w aktualnej sytuacji Kościoła i dynamicznie zmieniającym się jego otoczeniu. Praca w atmosferze zaufania przyczynia się na dłuższą metę do osiągnięcia lepszych wyników. Członkowie grupy mogą to odczuć i przeżywać z tego powodu satysfakcję. Ta z kolei motywuje ich do dalszego zaangażowania i wnoszenia kolejnych pomysłów, które mogą przyczynić się do skuteczniejszej realizacji celów grupy. To zaś zbliża ich do siebie i sprawia, że stają się zespołem²².

Formacja apostołska liderów świeckich prowadzi do wypracowania różnorodnych umiejętności służących budowaniu zaufania i poczucia wspólnoty. Wśród nich jest umiejętność dzielenia się zasobami i informacjami. Dzięki dzieleniu się członkowie grupy czują się partnerami we współpracy, co przyczynia się do budowania więzi o charakterze koleżeńskim²³.

W ramach formacji apostołskiej liderzy świeccy powinni nabywać i pogłębiać umiejętności nawiązywania i podtrzymywania relacji²⁴. Cho-

²⁰ Ibidem, 130–131.

²¹ Por. A. J. DuBrin, *Przywództwo dla żółtodziobów* (Poznań: Dom Wydawniczy REBIS, 2000), 153–164.

²² Por. W. Zatorski, „Duchowość lidera,” w *Zarządzanie, przywództwo a duchowość*, red. R. Kołodziej (Kraków: Tyniec Wydawnictwo Benedyktynów, 2019), 47–48.

²³ Por. B. Tracy, *Przywództwo* (Warszawa: MT Biznes, 2015), 65–69.

²⁴ Por. Sz. Gawłowski, H. Mruk, *Przywództwo. Teoria i praktyka* (Poznań: Dom Wydawniczy REBIS, 2016), 143–145.

dzi tu o ich własne relacje z członkami grupy, jak o relacje między nimi. Liderzy mają być swego rodzaju moderatorami więzi grupowych. W tym procesie powinni kierować się zasadą wzajemności. Polega ona na tym, by zarówno lider, jak i wszyscy członkowie grupy byli nie tylko biorcami, lecz także dawcami wartości niezbędnymi do realizacji celów i budowania wspólnoty²⁵. Inną umiejętnością liderów jest prowadzenie bezpośredniej komunikacji z członkami grupy i preferowanie jej ponad inne formy interakcji²⁶.

Ważnym zadaniem liderów świeckich jest troska o rozwój członków grupy. W pierwszej kolejności jest to ich wzmacnianie przez zachęcanie do przejmowania kontroli nad poszczególnymi etapami realizacji celów lub dziedzinami działalności grupy. Przekazywanie odpowiedzialności za część wspólnego dzieła pogłębia poczucie odpowiedzialności za powodzenie całego przedsięwzięcia. Poczucie to wzmacniane jest także dzieleniem się uczestnictwem w podejmowaniu decyzji. Przez nie następuje jeszcze silniejsze utożsamienie się członków grupy z jej celami.

Innym zadaniem liderów świeckich jest rozwijanie kompetencji członków grupy. Powinni oni pogłębiać wiedzę, umiejętności i nabywać coraz większej pewności siebie. Ta ostatnia jest szczególnie przydatna we współczesnej działalności apostołskiej. Zwiększaniu pewności siebie sprzyja także okazywanie przez liderów indywidualnego wsparcia poszczególnym członkom grupy²⁷.

3. MIEJSCA I SPOSOBY FORMACJI APOSTOŁSKIEJ

Wielu liderów świeckich grup religijnych i kierujących różnorodnymi dziełami apostołskimi Kościoła ukończyło studia akademickie z zakresu nauk teologicznych. Podczas studiów liderzy ci zdobyli wiedzę niezbędną do realizacji zadań, jakie im wyznaczono. Studium teologicznych nauk

²⁵ Por. J. C. Maxwell, *Przywództwo. Złote zasady. Czego nauczyło mnie życie lidera*, przekł. K. Pawłowski (Warszawa: MT Biznes, 2010), 206–216.

²⁶ Por. R. E. Palmer, *Przywództwo doskonałe*, przeł. D. Wąsik (Warszawa: Oficyna Wolters Kluwer, 2010), 192–193.

²⁷ Por. J. Adair, *Anatomia biznesu. Przywództwo*, przekł. P. Budkiewicz (Warszawa: Wydawnictwo Studio EMKA, 2000), 60–63.

historycznych, systematycznych i pastoralnych stanowi solidne zaplecze do kierowania innymi i bycia formatorami świeckich. Studia akademickie wiążą się ponadto z pogłębianiem formacji chrześcijańskiej w pozostałych jej wymiarach. Uczestnictwo w duszpasterstwie akademickim sprzyja pogłębieniu relacji z Bogiem i odpowiedzialności za wspólnotę Kościoła i jego losy. Korzystne jest również studium duchowości, skłaniające do pogłębiania osobistej świętości i dawania świadectwa w tym obszarze. W ramach studiów teologicznych akcentuje się potrzebę formacji ludzkiej studentów, wskazując, że pogłębianie wiary powinno przekładać się do skonalenia postaw chrześcijańskich. Studenci teologii mają możliwość angażowania się w działalność grup formacyjnych i apostołskich, co pomaga w nabywaniu umiejętności pracy zespołowej. Odbывают oni także praktyki, w tym katechetyczne, których efektem są różnorakie kompetencje do pracy z dziećmi, młodzieżą i dorosłymi. W ten sposób studia akademickie przyczyniają się do integralnej formacji chrześcijańskiej studentów, którzy są przygotowani do pracy apostołskiej w ramach zrzeczeń religijnych i podejmowania działalności we współpracy z duchowieństwem²⁸.

Katolicy świeccy są powoływani do bliższej współpracy z duchownymi w duszpasterstwie i dziełach apostołstwa. Papież Paweł VI wskazał na potrzebę istnienia lektorów i akolitów, w sposób szczególny powołanych do posługi liturgicznej, jednakże podejmujących różnorakie dzieła apostołatu w Kościele i w świecie²⁹. Podobnie papież Franciszek, ustanawiając posługę katechety, przypomniał, że świeccy mają za zadanie podejmować dzieła apostołskie w Kościele i przyczyniać się do realizacji jego posłannictwa. Zwrócił on uwagę na działalność katechistów, uważając ją za cenną i nieodzowną³⁰. Spełniający te posługi katolicy świeccy są nierzadko liderami lokalnych wspólnot kościelnych lub są zaangażowani w prowadzenie zrzeczeń religijnych.

²⁸ Por. J. Kurosz, *Kształcenie pastoralne na uniwersyteckich wydziałach teologicznych* (Poznań: Uniwersytet im. Adama Mickiewicza. Wydział Teologiczny, 2018), 141–194.

²⁹ Paweł VI, *Adhortacja apostołska Ewangelii nuntiandi papieża Pawła VI o ewangelizacji w świecie współczesnym* (Wrocław, TUM, 2001), nr 73.

³⁰ Franciszek, „List Apostolski w formie Motu proprio papieża Franciszka Antiquum ministerium, w którym ustanawia posługę katechety,” Vatican, Franciscus, Motu Propio, dostęp: 15.01.2022 https://www.vatican.va/content/francesco/pl/motu_proprio/documents/papa-francesco-motu-proprio-20210510_antiquum-ministerium.html, nr 4.

Kierowanie wspólnotami wierzących wymaga odpowiedniego przygotowania³¹. Jako odpowiednie można uznać studium w ośrodku naukowym. Studium to może mieć postać studiów podyplomowych lub podobnych, trwających kilka semestrów. W programie kształcenia teologicznego należy położyć akcent na problematykę eklezjologiczną, natomiast w ramach kształcenia pozateologicznego trzeba uwzględnić socjologię, psychologię oraz nauki o zarządzaniu. Dla przyszłych liderów przydatna jest problematyka małych i dużych grup społecznych oraz współczesnych przemian kulturowych i religijnych. Z zakresu psychologii użyteczne są zagadnienia związane z religijnością oraz dynamiką grupową, natomiast z dziedziny nauk o zarządzaniu wszystkie te zagadnienia, które traktują o przywództwie, zwłaszcza w organizacjach non-profit.

Formacja pastoralna obejmuje konwersatoria i ćwiczenia. Służą one pogłębieniu zdobytej wiedzy i dzieleniu się doświadczeniami między studentami. Ich efektem jest poznanie różnorodności problemów, z jakimi mogą się spotkać w późniejszej pracy i sposobów ich rozwiązywania. Ważne są także praktyki pastoralne. Ich celem jest nabywanie umiejętności apostołskich, konfrontowanie zdobytej wiedzy z realiami posługi i nabywanie doświadczenia. Przygotowanie do działalności we wspólnotach kościelnych powinno być dopełnione przez formację ludzką i duchową.

W celu przygotowania liderów grup parafialnych potrzebne są dedykowane kursy. Właściwym miejscem do ich prowadzenia jest diecezja, ponieważ na biskupie spoczywa obowiązek przygotowania współpracowników w apostołstwie³². Tematyka kursów powinna zawierać zagadnienia teologiczne i pozateologiczne³³. Nauczanie Kościoła wskazuje, że tematyka teologiczna ma skupiać się wokół zagadnień dogmatycznych i moralnych. W problematyce teologicznodogmatycznej należy wyeksponować zagadnienia eklezjologiczne, zwłaszcza dotyczące komunijnej struktury

³¹ Por. D. Lipiec, „Apostołskie zaangażowanie laikatu w Kościele w Polsce,” w *Duszpasterstwo w Polsce. 50 lat inspiracji Soboru Watykańskiego II*, red. M. Fiałkowski (Lublin: Wydawnictwo KUL, 2015), 153–159.

³² Jan Paweł II, *Posynodalna adhortacja apostołska Christifideles laici Ojca Świętego Jana Pawła II o powołaniu i misji świeckich w Kościele i w świecie dwadzieścia lat po Soborze Watykańskim II* (Wrocław: TUM Wydawnictwo Wrocławskiej Księgarni Archidiecezjalnej), nr 61.

³³ Kongregacja do spraw Biskupów, *Dyktorium o pasterskiej posłudze biskupów Apostolorum successores*, przekł. M. Kozubek (Kielce: Jedność, 2005), nr 116.

Kościoła i współpracy duchowieństwa i laikatu. Problematyka teologiczno-moralna powinna zaś obejmować zagadnienia specyficzne dla laikatu, zwłaszcza etyki zawodowej i katolickiej nauki społecznej. Kształcenie pozateologiczne powinno zawierać problematykę z zakresu psychologii grup społecznych, socjologii religii i kierowania zespołami ludzkimi. Liderzy świeccy powinni poznać procesy, jakie zachodzą w grupach religijnych, kontekst społeczny ich funkcjonowania oraz zdobyć umiejętności w kierowaniu nimi. Formacja intelektualna powinna mieć dopełnienie w formacji ludzkiej i duchowej. Ich celem jest kształtowanie cnót, aby liderzy pogłębiali więzi z Bogiem i Kościołem, i w ten sposób prowadzili innych do pełnienia woli Bożej³⁴.

Formacja apostołska liderów świeckich ma charakter ciągły. Konieczne jest, aby rozwijali oni wiedzę, umiejętności i kontynuowali rozwój osobowy i duchowy. W tym celu potrzebne są szkolenia, organizowane przede wszystkim w diecezjach. Stały charakter formacji liderów może być zapewniony przez cykliczność szkoleń. Ich tematyka powinna odpowiadać aktualnym wyzwaniom Kościoła oraz potrzebom religijnym liderów i członków grup, którymi kierują. Problematyka teologiczna i pozateologiczna ma zatem być odpowiednia zarówno dla doświadczonych liderów, którzy potrzebują aktualizacji i uzupełnienia wiedzy i umiejętności, jak i dla nowych, potrzebującym głównie wiedzy systematycznej i uporządkowanej, osadzonej jednak we współczesności. Takie szkolenia mogą być prowadzone w połączeniu z innymi sposobami formacji liderów, takimi jak: rekolekcje, dni skupienia i im podobne. Wskazane jest bowiem, aby formacja apostołska była łączona z innymi wymiarami formacji chrześcijańskiej.

ZAKOŃCZENIE

Formacja apostołska liderów świeckich wiąże się ściśle z innymi wymiarami formacji chrześcijańskiej. Wymaga ona pogłębiania wiedzy z zakresu teologii i nauk pozateologicznych, w tym psychologii i socjologii religii. Ważne miejsce w formacji zajmują nauki o zarządzaniu, po-

³⁴ Ibidem.

nieważ korzystając z wyników ich badań można liderom przekazać cenne wiadomości dotyczące gromadzenia ludzi we wspólnoty, rozwoju grup religijnych i kierowania nimi. Wiedza taka umożliwi skuteczną pracę ze zrzeczeniami i bardziej owocnie współpracować z duchowieństwem w duszpasterstwie. Nauczanie Kościoła wskazuje jednoznacznie, że na całość formacji liderów świeckich składają się także jej wymiary: ludzki i duchowy. Są one konieczne w pierwszym rzędzie do pogłębiania osobnych więzi z Bogiem, a także do autentycznego i skutecznego dawania świadectwa życia chrześcijańskiego. Stoi ono u podstaw wiarygodności i owocności działalności apostołskiej liderów świeckich.

BIBLIOGRAFIA

- Adair John Eric. *Anatomia biznesu. Przywództwo*. Przekład Piotr Budkiewicz. Warszawa: Wydawnictwo Studio EMKA, 2000.
- Avery Gayle C. *Przywództwo w organizacji. Paradygmaty i studia przypadków*. Tłumaczenie Grzegorz Dąbkowski. Warszawa: Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne, 2009.
- Baczewska-Ciupak Monika. *Przywództwo organizacyjne w kontekście aksjologicznych i moralnych wyzwań przyszłości*. Lublin: Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, 2013.
- DuBrin Andrew J. *Przywództwo dla żółtodziobów*. Poznań: Dom Wydawniczy REBIS, 2000.
- Fiałkowski Marek. *Formacja chrześcijańska katolików świeckich w świetle nauczania Kościoła współczesnego. Studium teologiczno-pastoralne*, Lublin: Wydawnictwo KUL, 2010.
- Franciszek. *Adhortacja apostołska Evangelii gaudium o głoszeniu Ewangelii w dzisiejszym świecie*. Kraków: Wydawnictwo M, 2013.
- Franciszek. *Adhortacja apostołska Gaudete et exsultate o powołaniu do świętości w świecie współczesnym*. Kraków: Wydawnictwo M, 2018.
- Franciszek. *List Apostolski w formie Motu proprio papieża Franciszka Antiquum ministerium, w którym ustanawia posługę katechety*. Vatican, Franciscus, Motu Proprio. https://www.vatican.va/content/francesco/pl/motu_proprio/documents/papa-francesco-motu-proprio-20210510_antiquum-ministerium.html (dostęp: 15.01.2022).
- Franciszek. *Posynodalna adhortacja apostołska Amoris laetitia o miłości w rodzinie*, Kraków: Wydawnictwo M, 2016.
- Franciszek. *Posynodalna adhortacja apostołska Christus vivit. Do młodych i całego Ludu Bożego*. Kraków: Wydawnictwo M, 2019.
- Gawłowski Szczepan, Mruk Henryk. *Przywództwo. Teoria i praktyka*. Poznań: Dom Wydawniczy REBIS, 2016.

- Griffin Ricky W. *Podstawy zarządzania organizacjami*. Przekład Michał Rusiński. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN, 2004.
- Jan Paweł II. *Posynodalna adhortacja apostolska Christifideles laici Ojca Świętego Jana Pawła II o powołaniu i misji świeckich w Kościele i w świecie dwadzieścia lat po Soborze Watykańskim II*. Wrocław: TUM Wydawnictwo Wrocławskiej Księgarni Archidiecezjalnej, 1999.
- Kongregacja do spraw Biskupów. *Dyrektorium o pasterskiej posłudze biskupów Apostolorum successores*. Przekład Mariola Kozubek. Kielce: Jedność, 2005.
- Kouzes James M., Posner Barry Z. *Przywódstwo i jego wyzwania*. Przekład Anna Emilia Chudzio. Kraków: Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, 2010.
- Kurosz Jolanta. *Kształcenie pastoralne na uniwersyteckich wydziałach teologicznych*. Poznań: Uniwersytet im. Adama Mickiewicza. Wydział Teologiczny, 2018.
- Lipiec Dariusz. „Apostolskie zaangażowanie laikatu w Kościele w Polsce.” W *Duszpasterstwo w Polsce. 50 lat inspiracji Soboru Watykańskiego II*, redakcja Marek Fiałkowski, 139–160. Lublin: Wydawnictwo KUL, 2015.
- Maxwell John C. *Przywódstwo. Złote zasady. Czego nauczyło mnie życie lidera*, przekład Konrad Pawłowski. Warszawa: MT Biznes, 2010.
- Mrówka Rafał. *Przywódstwo w organizacjach. Analiza najlepszych praktyk*. Warszawa: Oficyna Wolters Kluwer Polska, 2010.
- Oleksyn Tadeusz. „Przywódstwo chrześcijańskie. Istota, specyfika, wyzwania dla świeckich.” W *Zarządzanie, przywództwo a duchowość*, redakcja Ryszard Kołodziej, 63–110. Kraków: Tyniec Wydawnictwo Benedyktynów, 2019.
- Palmer Russell. E. *Przywódstwo doskonałe*. Przekład Dorota Wąsik. Warszawa: Wolters Kluwer Polska, 2010.
- Paweł VI. *Adhortacja apostolska Evangelii nuntiandi papieża Pawła VI o ewangelizacji w świecie współczesnym*. Wrocław: TUM, 2001.
- Przygoda Wiesław. „Pneumatologiczne fundamenty wiary chrześcijańskiej.” W *Duszpasterstwo wobec kryzysu wiary*, redakcja Wiesław Przygoda, Kazimierz Świąt, 159–178, Lublin: Wydawnictwo KUL, 2013.
- Przywódstwo według Johna Adaira*, redakcja Neil Thomas. Przekład Magdalena Lany Thomas. Kraków; Warszawa: Oficyna a Wolters Kluwer Oficyna business, 2009.
- Sobór Watykański II. „Dekret o apostołstwie świeckich *Apostolicam actuositatem*.” W *Sobór Watykański II. Konstytucje, dekryty, deklaracje. Tekst polski, nowe tłumaczenie*. 277–401. Poznań: Pallottinum, 2002.
- Świąt Kazimierz. „Aktualne uwarunkowania nowej ewangelizacji w Polsce.” W *Polskie drogi nowej ewangelizacji*, redakcja Kazimierz Świąt, Dariusz. Lipiec, 21–56, Lublin: Wydawnictwo KUL, 2014.
- Tracy Brian. *Przywódstwo*. Warszawa: MT Biznes, 2015.
- Zatorski Włodzimierz. „Duchowość lidera.” W *Zarządzanie, przywództwo a duchowość*, redakcja Ryszard Kołodziej, 29–62. Kraków: Tyniec Wydawnictwo Benedyktynów, 2019.